

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»**

*(кафедри теорії та методики практичної психології,
кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології)*

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки)

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

(кафедра психології)

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра практичної психології)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції**

19 травня 2023 року

Одеса – 2023

УДК 001+159.9 (063)
ББК 72+88.4
З-41

Друкується за рішенням Вченої ради соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 11 від 30.06.2023 року).

Організаційний комітет:

О. В. Вдовіченко – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики практичної психології Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

І. П. Кондратьєва – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психіатрії медичної та спеціальної психології Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Т. М. Лазоренко – кандидат психологічних наук, доцент кафедри теорії та методики практичної психології Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Актуальні проблеми практичної психології : збірн. наук. праць Всеукр. наук.-практич. інтернет конф. (19 травня 2023 року, м. Одеса). Одеса, 2023. 218 с.

В збірник увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів, яка присвячена актуальним проблемам практичної психологічної науки. Тематика наукових праць присвячена переважно теоретичним та практичним аспектам сучасної психологічної науки.

Для здобувачів, аспірантів, молодих науковців психологічних та педагогічних вузів.

Позивач: Комісія у справах неповнолітніх та захист їх прав.

Відповідачі: Іваненко І. Л. – мати, Мурадян С. А. – батько.

Діти: Іваненко О.М., Мурадян Н. А., Мурадян А. С.

Комісія у справах неповнолітніх притягнула батьків до адміністративної відповідальності за невиконання обов'язків щодо утримання та виховання неповнолітніх дітей. Комісія дала можливість змінити своє ставлення до дітей та застосувала міру відповідальності у вигляді штрафу, але відповідачі не скористалися цією можливістю. Обидва батьки перебувають на обліку в наркологічному центрі – хронічний алкоголізм. Справу передано до суду для розгляду. Мета – показати навички у специфічній сфері діяльності, знання певної термінології, вмиле ведення діалогу.

У нашому дослідженні ділова гра використовувалась як засіб розвитку комунікативних здібностей. У процесі роботи ми відзначили ряд закономірностей, що забезпечують її ефективність для розвитку досліджуваного нами психічного явища:

- ділова гра передбачає власну активність учасників, їх мотивованість. Саме юнацький вік, що припадає на період студентства характерно для розвитку рефлексії студентів. Вони все більше прагнуть до розуміння своїх дій і поступок, важливим для них є кінцевий результат, та мета, яку собі поставили;

- забезпечення теоретичною інформацією, юнацький вік – період становлення наукового світогляду. Із цього приводу ми вважаємо, що необхідний інформаційний контекст, що забезпечує розуміння власної динаміки розвитку студентів, у даному випадку – розвитку комунікативних здібностей.

Література

1. Волошина Н. В. До питання про структуру комунікативних здібностей особистості. Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. К.: КНУ, 2012. № 12. С. 114-117.

2. Євдокимова В. В. Ділова гра як метод навчання. *Дидактика вищої школи*. URL: https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/251818/mod_resource/content/3/%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%202.2.%20%D0%94%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B3%D1%80%D0%B0%20%D1%8F%D0%BA%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf

3. Корякіна І. В. Особистісна готовність дітей 6-го року життя до школи як актуальна проблема сьогодення. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. Бердянськ: БДПУ, 2010. № 3. С. 176–185.

РОЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ПОВЕДІНЦІ В КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ

Мартинюк І. Д.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

На поведінку особистості, у тому числі і в конфліктній ситуації, впливають її індивідуальні особливості. Виникає питання, як індивідуально-типологічні особливості особистості, такі як темперамент і характер впливають на поведінку особистості в конфліктній ситуації.

Вивчення цієї проблеми, на наш погляд, є дуже важливим, оскільки припускає розгляд взаємозв'язків різних рівнів в психологічній структурі особистості, її індивідуальності. Дослідження закономірних зв'язків між різнорівневими структурами, зокрема, між темпераментом, характером і поведінкою в конфліктній ситуації, є самостійним завданням, що має теоретичне і практичне значення.

Актуальність дослідження полягає в тому, що психологічний механізм поведінки особистості в конфліктній ситуації ще не до кінця вивчений. Спостерігаючи за поведінкою іншої людини, знаючи її темперамент, характер можна припустити як вона буде себе поводити у тій або іншій конфліктній ситуації. Це актуально в професійній, навчальній діяльності, у сімейному житті, тобто у будь-якій ситуації, де відбувається взаємодія однієї людини з іншою або із групою.

Практична значимість полягає в тому, що результати цього дослідження можуть бути застосовані, зокрема, на підприємствах. Як правило, конфлікти в робочому колективі приносять багато неприємностей організації, тому краще було б їх уникнути. Для того щоб уникнути конфліктів на підприємстві необхідно уміти правильно діагностувати особистісні особливості співробітників, розуміти, як різні типи характеру і темпераменту впливають на поведінку особи, у тому числі і в ситуації конфлікту з урахуванням цих знань здійснювати підбір і розстановку персоналу, вибирати стилі спілкування, розробляти основи корпоративної етики.

М. А. Роберт і Ф. Тільман визначають конфлікт як стан потрясіння, дезорганізації по відношенню до попереднього розвитку, як генератор нових структур. Остання фраза в цьому визначенні вказує на позитивний характер конфліктів і відображає сучасну точку зору, що в ефективних організаціях конфлікти не лише можливі, але і бажані [2].

Суть будь-якого конфлікту полягає в тому, що протиріччі сторони по-різному підходять до вирішення однієї проблеми. У цьому - основа їхнього протиріччя, що чревате конфліктом, але не обов'язково повинне до нього призвести. Усунення протиріччя можливо лише тоді, коли обидві сторони зацікавлені знайти взаємоприйнятне рішення. Якщо ж кожна сторона настроєна як остаточне рішення домогтися прийняття свого власного, то конфлікт неминучий [1].

Емпіричне дослідження впливу індивідуально-типологічних особливостей особистості на поведінку в конфліктній ситуації проводилося в Університеті Ушинського, у дослідженні взяли участь студенти-психологи у віці від 17 до 23 років. Вибірка складала 123 респонденти.

Поставлено наступні завдання:

- підібрати методики для дослідження;
- визначити тип темпераменту, його структуру;
- визначити тип характеру;
- дослідити вплив темпераменту і характеру на поведінку в конфліктній ситуації.

Для досягнення поставлених задач використовувався метод тестування, для якого були вибрані наступні методики:

- опитувальник структури темпераменту (ОСТ) В.М. Русалова;
- характерологічний опитувальник К. Леонгарда - Р. Шмішека;
- тест опису поведінки К. Томаса (адаптація Н.В. Грішиної).

Основною метою емпіричного дослідження є виявлення індивідуально-типологічних особливостей як чинників поведінки в конфліктній ситуації. Першою була проведено опитувальник структури темпераменту В.М. Русалова для діагностики властивостей «предметно-діяльностного» і «комунікативного» аспектів темпераменту. Серед досліджуваних параметрів такі, як ергічність, пластичність, темп і емоційність.

Вважається, що та або інша властивість темпераменту сильно розвинена у респондента, якщо він отримав по ній 9 і більше балів; слабо розвинена – якщо по ній отримано 3 і менше балів. При сумарній кількості балів від 5 до 8 властивість темпераменту вважається середньо розвинутою. Висновок відносно домінуючого типу темпераменту людини робиться на основі порівняння показників, отриманих за різними властивостями темпераменту.

Окремо для кожного випробуваного встановлюється два типи його темпераменту: один, який виявляється в роботі, і інший, який виявляється в спілкуванні з людьми. Показники за кожною шкалою були переведені в стени, де 1 – властивість слабо розвинена (низьке значення), 2 – властивість середньо розвинена (середнє значення) і 3 – властивість сильно розвинена (високе значення).

Графічне зображення виявлених рівнів вираженості властивостей темпераменту в респондентів представлено на рис 1.

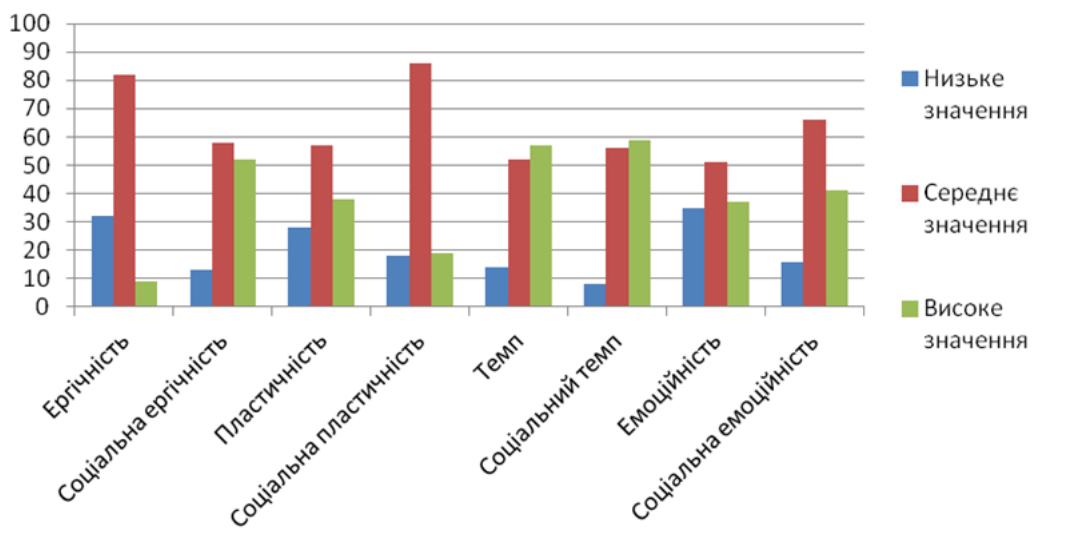

Рис. 1. Рівень прояву певних властивостей темпераменту.

Загалом, як ми бачимо домінують середні показники властивостей темпераменту. Серед них ергічність, соціальна ергічність, пластичність, соціальна пластичність, емоційність та соціальна емоційність. Однак, кількість

респондентів з середнім рівнем соціальної ергічності не на багато більша кількості респондентів з високим рівнем соціальної ергічності, так що можна сказати що для даної вибірки характерний як середній, так і високий рівень соціальної ергічності.

Наступною методикою був опитувальник К. Леонгарда - Г. Шмішека.

Було підраховано скільком респондентам характерна відсутність акцентуації, тенденція до акцентуації та вираженість акцентуації по кожному типу.

Отримані дані представлені на рис. 2. З рисунку видно, що загалом домінують низькі показники. Однак в гіпертимній акцентуації переважають високі показники, але з таблиці ми бачимо, що кількість людей з високими, середніми та низькими показниками майже однакові. А в таких акцентуаціях як екзальтованість, емотивність та циклотимність переважають середні показники.

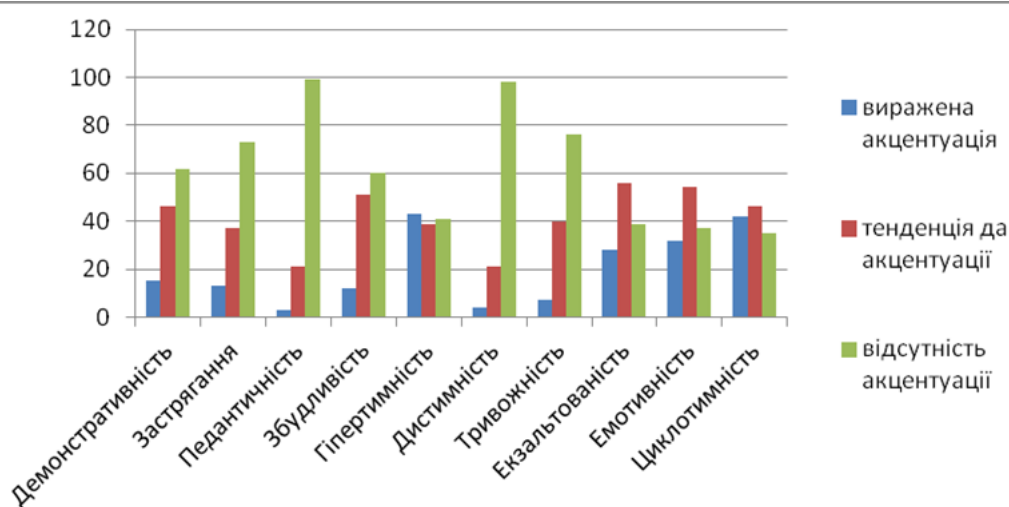

Рис. 2. Рівень прояву акцентуацій характеру

Також були виявлені переважаючі акцентуації для даної вибірки і пораховано відсоткове співвідношення акцентуацій. Результати демонструються в таблиці 1.

Таблиця 1

Представленість респондентів з різними типами акцентуацій

Назва акцентуації	Кількість респондентів з акцентуацією	Відсоткове співвідношення
Демонстративність	15	7,5%
Застрягання	13	6,5%
Педантичність	3	1,5%
Збудливість	12	6%
Гіпертимність	43	21,6%
Дистимність	4	2%
Тривожність	7	3,5%
Екзальтованість	28	14%

Емотивність	32	16%
Циклотимність	42	21,1%

Отримані дані дозволили відзначити переважання у більшості респондентів гіпертимну та циклотимну акцентуацію характеру (21,6% і 21,1%). Також великий відсоток належить емотивній та екзальтивній акцентуації. Найрідше зустрічається педантична акцентуація характеру. Вона характерна лише трьом респондентам (1,5%).

Третьою методикою був тест опису поведінки К. Томаса (адаптація Н.В.Грішиної). Данні представлені на рис. 3.

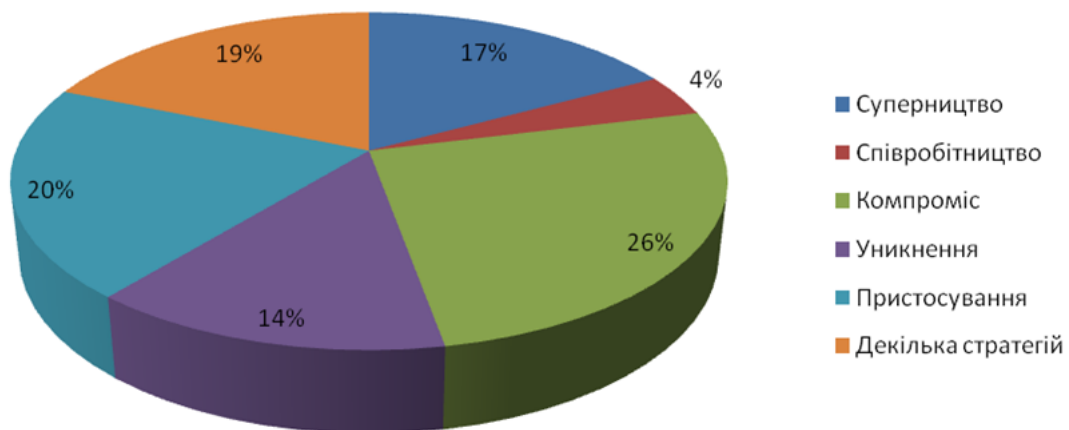

Рис. 3. Стратегії поведінки в конфліктній ситуації.

Для перевірки взаємозв'язку змінних між властивостями темпераменту та стратегіями поведінки в конфліктній ситуації ми обрали коефіцієнт Спірмена. На рівні 0,05 кореляція значима між такими властивостями темпераменту як пластичність, соціальна пластичність, темп і соціальна емоційність корелюють з такою стратегією поведінки в конфліктній ситуації як суперництво. Слід звернути увагу, що між пластичністю, соціальною пластичністю, темпом і суперництвом спостерігається позитивний кореляційний зв'язок, коли при зростанні значень однією змінною зростають значення іншої. А між соціальною емоційністю і суперництвом існує негативний кореляційний зв'язок, при якому збільшення значення однієї змінної пов'язане із зменшенням значення іншої.

Соціальна ергічність, пластичність і темп корелюють з такою стратегією поведінки в конфліктній ситуації як уникнення. Усі три кореляційні зв'язки є негативними.

На рівні 0,01 кореляція значима лише між властивостями темпераменту та стратегіями поведінки в конфліктній ситуації. В даному випадку така властивість темпераменту як темп корелює із стратегією суперництва.

При дослідженні взаємозв'язку акцентуації характеру і стратегій поведінки в конфліктній ситуації було встановлено, на рівні 0,05 значимість кореляції має такий тип акцентуації як демонстративність корелює із стратегією уникненням.

При цьому кореляційний зв'язок між ними негативний. Також був виявлений кореляційний зв'язок між акцентуацією застрягання і стратегією співробітництва. Виявлений кореляційний зв'язок між такою акцентуацією як збудливість і такою стратегією поведінки як компроміс. Акцентуація гіпертимність корелює із стратегією суперництва.

Література

1. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. Киев.: МАУП, 2002. 256 с.
2. Роберт М.-А., Тільман Ф. Психологія індивіда і групи. К.: Прогрес, 1988. 256 с.

ВІДНОСИНИ ПАРТНЕРІВ У ШЛЮБІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ

Єрмак К.С., Кондратьєва І.П.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Тема, що вивчається, є актуальною, оскільки сучасний світ стрімко змінюється, в тому числі і відносини між людьми. Зростає кількість розлучень і розривів шлюбу, і це пов'язано зі збільшенням кількості дітей, які стикаються з проблемами психологічного розвитку. Взаємовідносини між батьками є одним із головних факторів, що впливають на розвиток дитини, тому необхідно досліджувати цю проблему: чи часто батьки сваряться з дитиною, як вони поведуться один з одним, які слова і дії бачить дитина, як приклад у своїй сім'ї, як батьки ставляться до дитини, незалежно від того, чи сварилися вони, чи є у них натягнуті стосунки, чи є маніпуляції дитиною – як це відображається на дитині в цілому.

Розуміння того, як відносини між партнерами впливають на розвиток дитини, може допомогти розробити ефективні методи виховання та підтримки дітей, щоб вони могли вирости щасливими та психологічно здоровими дорослими. Крім того, дослідження можуть допомогти сім'ям підтримувати здорові стосунки, що може позитивно вплинути на розвиток дітей і знизити ризик психологічних проблем. Тому ця проблема має велике значення для практичної психології та розвитку людини в цілому. [1].

Виходячи з актуальності проблеми, ми поставили перед собою мету: дослідити вплив стосунків партнерів у шлюбі на розвиток дитини, проаналізувати фактори, що впливають на формування позитивних і негативних стосунків, а також визначити можливі наслідки негативних і позитивних стосунків для психологічного розвитку дитини.

У дослідженні також висвітлено питання визначення понять «шлюб», «стосунки між партнерами», «розвиток дитини» та їх взаємозв'язки. Дослідження спрямоване на визначення особливостей взаємодії батьків у шлюбі та її вплив на психологічний розвиток дитини, а також пошук практичних рекомендацій щодо збереження здорових стосунків між батьками та позитивного впливу на розвиток дитини.